

IZZIVI VOJAŠKE STRATEGIJE V 21. STOLETJU

CHALLENGES TO MILITARY STRATEGY IN THE 21ST CENTURY

Povzetek Doseganje ciljev varnostne politike z vojaško silo je predmet vojaške strategije. V prispevku proučujemo izzive vojaške strategije v 21. stoletju s treh vidikov: z vidika strateških študij in njihovega razumevanja vojaške strategije, z vidika prilagojenosti vojaških strategij zahtevam sodobnega varnostnega okolja in uporabe vojaških sil pri odzivanju na nove vojne ter z vidika oblikovalcev strategij, v okviru katerega analiziramo problematiko izbiranja manj optimalnih strategij in vpliv sodobnih vojn na oblikovalce strategij. Ugotavljamo, da je sodobna vojaška strategija tako v teoriji (strateško razmišljanje) kot v praksi (uporaba vojaške sile) močno povezana z ustvarjanjem političnih učinkov pri reševanju vse kompleksnejših varnostnih izzivov.

Ključne besede *Strateške študije, strategija, vojaška strategija, oblikovalci strategij.*

Abstract Achieving goals of security policy through military force is the subject of a military strategy. In the article, we examine the challenges of military strategy in the 21st century from three perspectives: from the perspective of strategic studies and its understanding of military strategy; from the point of view of the adjustment of military strategies to the modern security environment demands and the use of military forces in responding to new wars; from the perspective of strategy makers, in which we analyze the problem of choosing less optimal strategies and the impact of modern wars on strategy developers. Based on these challenges, the article identifies the importance of contemporary military strategy, both in theory (strategic thinking) and in practice (the use of military force, and its connection to creating policy effects in addressing the increasingly complex security challenges.

Key words *Strategic studies, strategy, military strategy, strategy makers.*

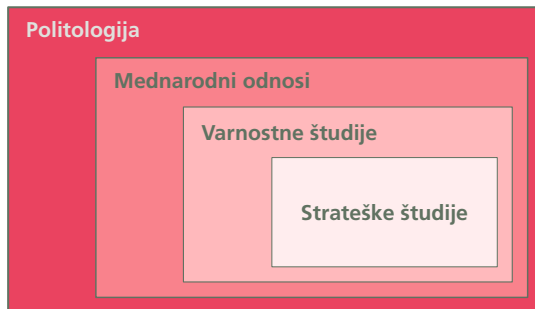
Uvod Vodenje vojn v 21. stoletju se je za oblikovalce strategij izkazalo za zelo problematično. Naraščajoče število groženj, katerih nosilci so nedržavni akterji, kot so terorizem, znotrajdržavne vojne in nadvladane kriminalne organizacije, spreminjanje intervencijskih postopkov mednarodne skupnosti pri stabilizaciji kriznih žarišč ter vse večja nejasnost meja med vojno in mirom postavljajo strategijo pred zahtevne izzive tako v teoriji kot v praksi. Zahodne demokracije, ki so kot tretje strani posegale v znotrajdržavne konflikte, so bile deležne ostrih kritik. Ne le da so jih kritizirali zaradi uporabe napačnih in neuskkljenih strategij v sodobnih konfliktih, na primer v Afganistanu in Iraku, bile so tudi pogoste tarče očitkov, da sploh nimajo izvedljive strategije oziroma da uporabljajo vojaško silo v teh intervencijah brez jasnih političnih ciljev (na primer Strachan, 2010; Bird in Marshall, 2011; Finlan, 2014).

Cilj prispevka je v prvi vrsti prispevati k boljšemu razumevanju vojaške strategije in izzivov, s katerimi se spoprijemajo zahodne demokracije v 21. stoletju pri uporabi vojaške sile. Ta cilj bomo poskušali doseči z raziskovanjem vojaške strategije s treh perspektiv. Prva se osredotoča na strateške študije; na to, kako se je skozi čas naše razumevanje strategije spremenilo ter kako je razumljena vojaška strategija v strateški misli. Druga perspektiva izpostavlja pomen sodobnih vojaških strategij na primeru operacij ohranjanja miru in kibernetičnih operacij ter možnosti držav in mednarodnih organizacij za učinkovitejšo uporabo vojaških sil pri odzivanju na vojne. Tretja perspektiva vključuje v analizo oblikovalce strategij, prek katerih iščemo odgovore na to, zakaj so države bolj naklonjene izbiri manj optimalnih strategij in kako vojne v 21. stoletju vplivajo na oblikovalce strategij.

1 STRATEŠKE ŠTUDIJE IN STRATEGIJA

Strateške študije niso znanstvena disciplina, temveč interdisciplinarno študijsko področje za proučevanje načinov, kako se lahko vojaška moč in drugi prisilni instrumenti države uporabijo za doseganje političnih ciljev (Finlan, 2014, str. vii; Duyvesteyn in Worrall, 2017, str. 347; Baylis in Wirtz, 2019, str. 5). Pri proučevanju strategije se tako opirajo na spoznanja različnih znanstvenih ved, od umetnosti, humanistike do družboslovja (pri tem so zlasti pomembna področja mednarodnih odnosov, politologije, sociologije, psihologije in antropologije). Čeprav gre za precej mlado raziskovalno področje, ki se je začelo razvijati po koncu druge svetovne vojne po zaslugi politologa in vojaškega stratega Brodieja, njihove korenine izhajajo iz dolgoletne tradicije študija strategije na vojaških akademijah. Danes so strateške študije razmeroma dobro uveljavljene. Njihovo stalnico predstavljajo razprave o razvoju in identiteti tega področja, med njimi so nekatere še posebno pomembne za razvoj vojn v 21. stoletju. Osrednji del teh razprav je povezan s strateškim razmišljanjem o razumevanju strategije, ki je v svojem najbolj splošnem pomenu večšina ali znanost uporabe sredstev za doseg cilja na katerem koli konfliktnem področju (Bull, 1983, str. 68). Strateške študije so v hierarhičnem odnosu z varnostnimi študijami in mednarodnimi odnosi, skupaj spadajo v širše področje temeljne znanstvene discipline političnih ved oziroma politologije (slika 1).

Slika 1:
Razmerje med
strateškimi
študijami,
varnostnimi
študijami in
politologijo
Vir:
Baylis in Wirtz,
2019, str. 13.

V času od Napoleona in Clausewitza pa vse do Hitlerja se je strategija osredotočala na to, kako učinkovito voditi in zmagati v vojni (Bull, 1983, str. 68). Zaradi razvoja družbe, tehnološkega napredka in posledične revolucije v strategijah in taktikah vojskovanja je tudi vojna postajala vse bolj kompleksen način reševanja konfliktov, strategija pa se je čedalje bolj povezovala s politiko¹. Mead Earle (1971, str. viii) v svojem seminalnem delu izpostavlja, da se je s tem, ko sta vojna in družba postajali bolj zapleteni, tudi strategija morala prilagoditi novim okoliščinam in vedno bolj upoštevati vlogo ekonomskih, psiholoških, moralnih, političnih, tehnoloških in drugih nevojaških dejavnikov. Strategija ni bila več povezana le s konceptom vojne, temveč je postala stalni sestavni del večine vodenja države. Tako je bila strategija z uvedbo jedrskega orožja v 40. letih 20. stoletja in z vse večjo osredotočenostjo na koncept odvrčanja med hladno vojno usmerjena v preprečevanje vojne, in ne v njeno vodenje. Glede na to, da je uporaba bitke za cilje vojne postajala vedno bolj oddaljena, posledično tudi izkušnje tradicionalnih vojn niso več izstopale po pomembnosti.

Od konca hladne vojne, še posebej po 11. septembru 2001, Strachan (2019, str. 175) izpostavlja, da so dejanske vojne izkušnje zahtevale ponoven razmislek o vojni in strategiji, ki se je v času hladne vojne, ko je bila vojna bolj grožnja kot dejstvo, precej zapostavljal. Tak preobrat je nedvomno prispeval k zmedi v razumevanju pomena strategije. Vojaške operacije v Afganistanu (2001) in Iraku (2003), ki so jih vodile ZDA, so bile na primer že od vsega začetka oslabiljene zaradi nepovezane strategije (Bird in Marshall, 2011, str. 4; Finlan, 2014, str. 76), vojska pa je v teh okoliščinah kot strategijo predstavila protiuporniško doktrino (Strachan, 2010; str. 168). Na drugi strani so se politiki namesto s strateškimi vprašanji začeli ukvarjati s taktičnimi rešitvami, na primer z uporabo brezpilotnih letal za uničevanje sovražnikovih pomembnih tarč. Strachan (2019, str. 187) v tej »strateški zmedi« izpostavlja, da bi morale biti strokovne razprave o razumevanju sodobne strategije v

¹ Po prvi svetovni vojni je Liddell Hart (1929, 1932) razvil model strategije s poudarkom na »posrednem pristopu«, v katerem namesto bitke izstopa ideja o uporabi vojaških sredstev za uresničevanje vladnih ciljev. S to idejo se je v strategiji vzpostavil odnos s politiko, kjer bitka ni več pomenila cilj, kot je bilo to samoumevno v času Napoleona, temveč, pogosto tudi neobvezno, sredstvo za doseg cilja (Strachan, 2019, str. 173).

prvi vrsti usmerjene v prepoznavanje razlikovanja med teorijo in prakso strategije. Obe perspektivi sta po njegovih ugotovitvah potrebni, vendar morata biti povezani. Strachan (prav tam, str. 188) vidi sodobno strategijo pragmatično; preprosto v razumevanju in razumljivo glede njene izvedbe. Navsezadnje je strategija bolj večšina kot znanost, zato tisti, ki o njej razmišljajo, in tisti, ki jo uresničujejo, ne bi smeli biti »preveč drzni« glede njenega statusa (Dolman, 2005, str. 187–194, Strachan, 2019, str. 188). Načela strategije so smernice in ne pravila. Prav zaradi te pragmatičnosti ji teorija strategije velikokrat očita posledično pomanjkljivo vsebinsko določnost. Ne glede na ta očitek strategija predstavlja pomemben organski, koherenten okvir idej, presoje in odločitev (Jermy, 2011, str. 6), kar hkrati pomeni tudi, da mora biti v svojem bistvu tako odzivna kot tudi napovedovalna ter odprta za nova (izkustvena) spoznanja. Čeprav strategija s tehničnega vidika po Bartholomeesu (2010, str. 16) morda niti ni potrebna, je na področju nacionalne varnosti skoraj vedno prisotna, tudi če je slabo zasnovana in izvedena.

Nekateri moderni teoretiki strategije in zgodovinarji opredeljujejo strategijo kot dolgoročno vizijo in poudarjajo njeno spremljajočo potrebo po načrtovanju in odločanju. Gray (2015) jo na primer predstavlja metaforično kot most, ki povezuje politične cilje z vojaškimi sredstvi², zgodovinar Strachan (2019) po drugi strani pri strategiji raje izpostavlja pomen strateškega dialoga za uskladitev zelenega in mogočega. Drugi avtorji strategijo označujejo kot intelektualno arhitekturo, ki s svojo strukturo in skladnostjo prispeva k prizadevanjem v vojni ali miru (Echevarria II., 2017, str. 2).

Strategija je v svojem bistvu tudi pragmatična in praktična dejavnost. Brodie (1973, str. 452) pravi, da strateško razmišljanje ali teorija ne pomeni nič, če ni pragmatična. Strategija je študija o tem, kako to storiti, oziroma vodnik, kako nekaj doseči in narediti učinkovito. Podobno kot pri drugih področjih politike je tudi pri strategiji v ospredju glavno vprašanje – ali bo ideja delovala? Še pomembneje je, ali bo delovala tudi pod posebnimi okoliščinami, ki jih ni mogoče poznati vnaprej.

Kompleksnost strategije v praksi je v njeni večdimenzionalnosti. To razsežnost strategije so številni avtorji, med odmevnejšimi so to gotovo Clausewitz (2004), Howard (1979) in Gray (1999), želeli obvladovati z razčlenitvijo strategije na posamezne sestavine ali dimenzije. Najtemeljiteje je večdimenzionalno naravo strategije razvil Gray (1999, str. 24) z opredelitvijo 17 dimenzij, razvrščenih v tri kategorije: (1) ljudje in politika (ljudje, družba, kultura, politika, etika), (2) priprave na vojno (ekonomija in logistika, organizacija (vključno z obrambnim načrtovanjem in načrtovanjem sil), vojaška administracija (vključujoč rekrutiranje, usposabljanje in oboroževanje), informacije in obveščevalni podatki, teorija strategije in doktrina,

² *Pri tem premoščanju prihaja do procesa prevajanja vojaške moči v politični učinek (Kane in Lonsdale, 2012, str. 10). Učinkovito zagotavljanje tega mostu je precej odvisno od dobrega poznavanja tako politike kot vojaških operacij. Podobno ugotavljata tudi Baylis in Wirtz (2019, str. 5), da je strategijo najbolje proučevati iz interdisciplinarnih perspektiv, saj je za razumevanje njene razsežnosti treba poznati tako politiko, ekonomijo, psihologijo, sociologijo, geografijo kot tudi tehnologijo, strukturo vojske in taktiko.*

tehnologija) in (3) vojna (vojaške operacije, vodenje (politično in vojaško), geografija, trenja (vključujoč priložnosti in negotovosti), nasprotnik, čas). Gray (prav tam) s to teorijo dimenzioniranja strategije opozarja praktike, da lahko odsotnost katerekoli dimenzije privede do nepopolne strategije³.

Strategija se v splošnem smislu razume kot razmerje med cilji in sredstvi⁴, ki pogosto predstavlja predmet političnih in strokovnih razprav, zato bomo v nadaljevanju izpostavili tri pomembna vprašanja, ki izhajajo iz narave tega razmerja. Prvo vprašanje se nanaša na razmerje med vojaško in politično ravno. Clausewitz (2004, str. 72) je strategijo razumel kot nauk o uporabi spopadov za smoter vojne. Taka opredelitev je pogosto v nasprotju z razumevanjem strategije kot uporabe vojne za doseg ciljev politike, kar z drugimi besedami pomeni, da bitka še ne predstavlja cilja, temveč le sredstvo za doseg cilja. Trenja med vojaško in politično ravno so povzročila razvoj različnih konceptov strategije. Vojaška strategija na primer po eni strani poudarja vojaški vidik vojne, velika strategija (angl. grand strategy) ali nacionalnovarnostna strategija pa po drugi strani poudarja bolj politični vidik vojne, z vključevanjem drugih sredstev, ki niso le vojaška.

Drugo vprašanje se nanaša na to, ali je treba strategijo razumeti kot instrumentalno povezavo med vojaškimi sredstvi in političnimi cilji ali kot proces, v katerem se opredelijo vojaški cilji in ravni sil (Strachan, 2019, str. 173). V smislu prvega razumevanja vojaške strategije je poudarek na tem, kako se lahko vojaška sila uporablja za doseganje političnih ali vojaških ciljev. Betts (2000, str. 6) na primer opredeljuje strategijo kot načrt uporabe vojaških sredstev za doseg političnih ciljev⁵. Posen (1984, str. 13) in Cohen (2002, str. 33) po drugi strani vključujeta

³ Logični rezultat večdimenzionalne narave strategije je tako odvisen od tega, kako so akterji, odgovorni za strategijo, koordinirali in uskladili različne dejavnosti in koncepte z vsemi dimenzijami. Ta naloga je še toliko zahtevnejša, ker vseh dimenzij ni mogoče povsem nadzirati. Nekatere je mogoče bolj ali manj nadzorovati na podlagi temeljnih in intenzivnih priprav. To velja predvsem za drugo kategorijo dimenzij, priprave na vojno. Bolj problematična je prva kategorija pri vzpostavljanju skladnih odnosov med strateško prakso ter ljudmi in politiko, ki predstavljajo dimenzije prve kategorije. Največ dimenzij, ki lahko popolnoma uidejo izpod nadzora, je v tretji kategoriji, vojni. Negotovost vojne in povečana dinamika interakcij številnih političnih in vojaških dejavnosti nenehno spreminjata kontekst dogajanja, kar izvajalcem strategije predstavlja velike težave pri obvladovanju dimenzij (Kane in Lonsdale, 2012, str. 19–20).

⁴ Po mnenju Bartholomeesa (2010, str. 15) je strategija preprosto logičen proces reševanja težav, pa naj gre za vojaško, nacionalnovarnostno ali kakšno drugo poslovno področje. Strategijo navadno določajo tri temeljna vprašanja: kaj želimo storiti (cilj), kaj imamo ali kaj lahko razumno dobimo in bi nam pomagalo doseči tisto, kar želimo storiti (sredstva), ter kakšen je najboljši način uporabe razpoložljivih sredstev, da dosežemo tisto, kar želimo storiti (način uporabe). V tem kontekstu je Ameriška akademija kopenske vojske opredelila strategijo kot razmerje med cilji, koncepti uporabe in sredstvi. Tudi sicer racionalne države vedno poskušajo obravnavati svoje interese tako, da cilje povežejo z načini uporabe in razpoložljivimi sredstvi.

⁵ Betts (2000, str. 6–7) navaja, da strategija predstavlja verigo odnosov med sredstvi in cilji, ki obsegajo več ravni analiz, od manevrov enot v specifičnih operacijah do večjih kampanj, vojn, velikih strategij in zunanje politike. Te ravni analiz je mogoče racionalno uporabiti, če izhajamo iz njihove hierarhične povezanosti (v smeri politika-strategija-operacije), kjer prevladuje logika, da vsaka raven usmerja hierarhično nižjo raven in hkrati uresničuje smernice hierarhično višje ravni. Načrt, kako izkoristiti neko operacijo za doseg širšega vojaškega ali zunanjepolitičnega cilja, ki zahteva določene vojaške ukrepe, sta strateški zadevi na različnih ravneh v verigi odnosov med sredstvi in cilji. Strategija potemtakem ne uspe, če se v načrtovani verigi vzrokov in posledic prekine povezava med najnižjo ravno (taktiko) in najvišjo ravno (politiko), ko se izpolnjujejo vojaški cilji, ne glede na njihov politični učinek ali kadar so politični cilji glede na vojaške zmožnosti neizvedljivi. Najpomembnejše vprašanje strategije je, ali odločitve na kateri koli ravni ohranijo hierarhično povezanost med ravnmi oziroma skladnost med političnimi cilji in vojaškimi sredstvi.

v opredelitev strategije izraz teorija; razumeta jo kot teorijo države za zagotovitev visoke stopnje vseh oblik nacionalne varnosti oziroma teorijo zmage, s poudarkom na vzročni povezavi med cilji in sredstvi. Če pri tem razumemo teorije kot izjave, ki napovedujejo, katera dejanja bodo privedla do rezultatov in zakaj, lahko s pristopom Posena in Cohena posplošimo opredelitev namena strategije, in sicer, da je strategija teorija uspeha (Meiser, 2016, str. 86). Takšno razumevanje strategije ustvarja pričakovanje, da bo vse, kar imenujemo strategija, vsebovalo vzročna pojasnila, kako bo določeno dejanje ali niz dejanj povzročil uspeh.

Glede na to, da proučevanje strategije kot povezave med cilji in sredstvi ne prispeva bistveno k reševanju trenja med vojaško in politično ravnanje, bomo v prispevku večji poudarek namenili razumevanju strategije kot procesa, v katerem je predmet proučevanja usmerjen na akterje, ki izvajajo strategijo, in na odnose med njimi. Tako opredelitev strategije izpostavlja na primer Liddell Hart (1991, str. 321), in sicer kot večino distribucije in uporabe vojaških sredstev za doseg političnih ciljev. Pri tem prihajajo do izraza vprašanja, kdo so oblikovalci strategije, kako razvijajo strategije in kakšen je njihov vpliv v procesih odločanja. V tem kontekstu postane razprava o vojaški in politični ravni zanimivejša in pomembnejša. Če se na primer strategija razume kot uporaba boja za cilje vojne ali kot večina vojaškega poveljstva pri načrtovanju in usmerjanju kampanj, so glavni akterji vojaški poveljniki. Če pa se strategija razume kot uporaba vojne za doseg političnih ciljev ali kot večina nadzora in uporabe nacionalnih virov, postanejo predmet proučevanja politiki (Mead Earle, 1971, str. viii).

Tretje pomembno vprašanje se nanaša na razmerje med teorijo in prakso strategije. Glede na to, da so se strateške študije kot interdisciplinarno študijsko področje razvile v tesni povezavi s prakso, kot tudi večina drugih znanstvenih disciplin (na primer medicina, pravo, politologija), bomo to razmerje razumeli kot naraven proces razvoja področja. Če teorijo strategije razumemo kot teorijo za ukrepanje (Brodie, 1973, str. 452), strateške študije⁶ naenkrat postanejo pomembne za politiko kot intelektualna pomoč pri formalnem izvajanju njenih nalog. Strateške študije so po Brodijevi zaslugi razumevanja teorije strategije doživele hitre spremembe, saj je razvoj strategije kot področja študija prešel meje vojaških akademij ter posledično povečeval ne le razkorak med strategijo v teoriji in strategijo v praksi, temveč tudi razumevanje pojma strategije. Petdeset let po Brodijevih začetkih Bartholomees (2010, str. 13) to spreminjanje odnosa teorije in prakse ter razumevanja strategije ne vidi več samo znotraj strateških študij, temveč se razširja na celotno področje politologije⁷. Podobno

⁶ *Betts (1997, str. 8) se sprašuje, ali bodo strateške študije preživele. Po eni strani so prežete z nujnostjo obstoja, po drugi strani pa so podvržene številnim kritikam, ker se osredotočajo na jedro klauzevitskega vprašanja – kako doseči, da vojska postane racionalen instrument politike oziroma kako povezati politiko in vojno. To pa zahteva interdisciplinarno združevanje tako vojaške kot politične logike. Zaradi teh razlogov je politologija postala glavni akademski prostor za strateške študije in hkrati tudi prostor za proučevanje vojaških zadev.*

⁷ *Čeprav je strategija s posploševanjem postala široko uporabljena tudi zunaj vojaškega konteksta, bomo v prispevku razpravo omejili pretežno na področje nacionalne varnosti. V tem okviru sledimo sodobni razlagi, da strategija vključuje vojaške in nevojaške elemente moči in ima enako uporabnost v miru kot v vojni, čeprav se večina teorije, ki jo v prispevku obravnavamo, ukvarja izključno z vojno.*

ugotavlja tudi Betts (2000, str. 7–8), ki terminološka razhajanja pojma strategije, ki bi moral biti združljiv s teorijo strategije, ponazori s tem, da številni raziskovalci, tudi zaradi šibkega spodbujanja politologije k pomenu operativnih analiz in spoznavanju procesov odločanja ali vojaških operacij, ne dojemajo [več, op. a.], kako težko je postalo izvajanje strateških načrtov. Najboljše standarde oblikovanja strategij še vedno zagotavljajo racionalistični modeli strategije, ki pa po trditvah Bettsa (prav tam) lahko ponudijo le hevristična izhodišča za oblikovanja realističnih strategij, ki bi morale biti po definiciji uresničljive v praksi. V razpravo o vse bolj zapletenem razumevanju strategije v sodobnem varnostnem okolju vključujemo še kritični pogled Strachana (2019), ki pravi, da nas je razvoj vojn še posebej po koncu hladne vojne pustil negotove glede tega, kaj pomeni strategija in kdo oblikuje strategijo, ter zmedene glede odnosov med strategijo v teoriji in strategijo v praksi.

2 VOJAŠKA STRATEGIJA

V literaturi najdemo veliko opredelitev strategije, v katerih avtorji pogosto ne dajejo pomena razlikovanju med vojaško strategijo in strategijo na splošno. Vsaka izmed opredelitev predstavlja strategijo skozi določen zgodovinski in politični kontekst, vključuje pa tudi ponavljajoče se teme in dejavnosti, ki so neločljivo povezane s prakso strategije. Ta praksa je največkrat povezana z vodenjem vojne. Jominijeva opredelitev strategije je na primer malo odstopala od tistega, kar je renesančni politični in vojaški pisec Machiavelli stoletja prej imenoval umetnost vojne. Izrazi strategija, umetnost in vodenje vojne so bili na trenutke skoraj sinonimi. Kljub temu lahko rečemo, da je od Hanibalove vojne proti Rimu (218–201 pr. n. št.) do ruske aneksije Krima (2014) praksa vojaške strategije še vedno povezana z iskanjem načinov za oslabitev nasprotnikove zmogljivosti in s pripravljenostjo za doseganje političnih ciljev (Echevarria II., 2017, str. 3). Podobno bomo vojaško strategijo razumeli tudi v prispevku, in sicer kot večščino in znanost⁸ uporabe vojaške sile za doseg vojaških ciljev in s tem tudi političnega cilja vojne (Paret, 1986, str. 3)⁹.

⁸ Čeprav v strokovnih krogih že desetletja potekajo poglobljene razprave o tem, ali je vojaška strategija bolj večščina ali znanost, sodobni vojaški stratezi o njej razmišljajo kot praktični dejavnosti, ki združuje objektivno poznavanje znanosti (znanost) in subjektivno znanje (veščino). Praktičnost vojaške strategije lahko razumemo tudi kot uporabo tehničnega znanja ali razumevanje tistega, kar je mogoče, ter uporabo veščin čustvene in socialne inteligence ali razumevanje tega, kako se vedejo ljudje v sodobnem svetu pri doseganju cilja. Povedano drugače, na podlagi enačbe cilji-načini uporabe-sredstva-tveganje se predvidi sposobnost vojaške moči in opredeli vojaška strategija.

⁹ Če je za doseg političnega cilja treba uporabiti vojaške sile, pride do izraza vojaška strategija. Procesi prevajanja vojaške moči v politični učinek se dosegajo na taktični in operativni ravni. Prva se ukvarja s podrobnostmi boja oziroma natančneje z razmestitvijo, spopadom z nasprotnikom in interakcijo med različnimi enotami, ki jih ima poveljnik na voljo. Čeprav vsak stik z nasprotnikom predstavlja zgolj dogodek taktične ravni, lahko pomemben strateški vpliv zagotovi predvsem rezultat kumulativnega učinka taktičnih dogodkov. Koordinacija teh dogodkov je v domeni operativne ravni. Področje operativne ravni si lahko zamislimo v konceptualnem in fizičnem smislu. V konceptualnem smislu se na operativni ravni združujejo taktične akcije zaradi doseganja strateškega učinka. V fizičnem smislu operativna raven predstavlja operativno poveljstvo (angl. command area), znotraj katerega se usklajujejo taktične akcije za doseg operativnega cilja. Ti cilji so lahko raznoliki, lahko vključujejo zajetje mesta, uničenje nasprotnikovih sil ali pacifikacijo območja (Kane in Lonsdale, 2012, str. 14–15). Kane in Lonsdale (prav tam) pri tem posebej poudarjata pomen koordiniranega in usklajenega izvajanja akcij skozi vse ravni strategije, od strateške do taktične. Iz tega izhaja, da mora biti tudi politični cilj jasno razumljen in vseh ravnih poveljevanja. To je še posebno pomembno za oblikovanje vojaškega cilja, da bi lahko vojska čim boljše podprla uresničevanje političnega cilja. Ravno neusklajenost med ravni strategije avtorja (prav tam) prepoznava kot pomemben izziv, ki jih povzroča narava strategije.

Izvor vojaške strategije lahko izpeljemo iz grške besede *stratēgia*, ki pomeni prav to, kar danes imenujemo vojaška strategija (Bowdish, 2013, str. 2); »posel« ali »skrb generalov«. Beseda *stratēgia* obsega pomen dveh grških izrazov: *stratēgikē* episteme (znanje generalov) in *stratēgōn sophia* (generalova modrost). Vojaška strategija pomeni torej kombinacijo objektivnega znanja in subjektivne spretnosti generalov. V tem smislu se vojaška strategija razume tudi kot najvišja domena vojaške veščine, ki po Glantz (2005, str. 5) poleg teorije in prakse priprav države ter njene vojske na vojno vključuje tudi načrtovanje in vodenje vojne in strateških operacij. V praktičnem smislu vojaška strategija:

- določa strateške naloge vojske ter kadrovski obseg in vire, potrebne za opravljanje teh nalog;
- opredeljuje ukrepe pripravljenosti vojske, nacionalnega gospodarstva in civilnega prebivalstva na vojno;
- načrtuje vojno in strateške operacije;
- opredeljuje razmestitev vojske in jo usmerja pri izvajanju strateških operacij;
- preučuje verjetne nasprotnike ter njihove zmožnosti za vojskovanje in izvajanje strateških operacij (Glantz, prav tam).

Vojaška strategija je ena od področnih strategij, ki se v hierarhiji strateških dokumentov nanaša na vojaško komponento nacionalnovarnostne strategije oziroma obrambne strategije, če obstaja (Vuk, 2018a, str. 66)¹⁰. V tem smislu je treba vojaško strategijo dojemati tudi v razmerju med vojaško strategijo in njej nadrejeno veliko strategijo, ki se v novejši literaturi razume tudi kot zavezniška oziroma koalicijska strategija ali na ravni države kot nacionalnovarnostna strategija¹¹. Velika strategija v primerjavi z vojaško strategijo predstavlja »skrb vodje države«, kjer je »posel generala« le en njen vidik. Vojaška strategija na eni in velika ali nacionalnovarnostna strategija na drugi strani v tem hierarhičnem razmerju nakazujeta razlikovanje med operativno in politično ravnanje, ki pa se v praksi le redko upošteva (Strachan, 2019, str. 173–174). Nekateri avtorji (Collins, 2002, str. 2; Jermy, 2011, str. 23–24; Strachan, 2019, str. 173–174) vojaško strategijo zaradi velikega vpliva zunanje in notranje politike države na njeno oblikovanje imenujejo celo politično-vojaška strategija¹².

¹⁰ *Sodobne razlage strategije poleg vojaškega vanjo vključujejo še druge politične instrumente. Tako se strategija v resnici prenaša na raven tako imenovane velike strategije ali tudi nacionalnovarnostne strategije. Liddell Hart (1954, str. 335–336) navaja, da je vloga velike strategije uskladiti in usmeriti vse vire države ali skupin držav v dosego političnega cilja vojne. Nekateri avtorji (na primer Posen, 1984, str. 13; Sloan, 2017, str. 1) veliko strategijo razumejo še širše, kot državno teorijo, s katero je mogoče najbolje zagotoviti nacionalno varnost, zato najširšemu pogledu na strategijo pripisujejo veliko zaslug pri razlagi splošnih ukrepov zunanje in varnostne politike države.*

¹¹ *Zavezniške oziroma koalicijske strategije opredeljujejo cilje in ukrepe za večnacionalna partnerstva, kot je to na primer Nato. Nacionalnovarnostna strategija opredeljuje cilje, ki se lahko dosežejo s kombinacijo nacionalnih diplomatskih, ekonomskih, vojaških in informacijskih virov (Echevarria II., 2017, str. 3–4).*

¹² *Politično-vojaška strategija, kot jo razume Jermy (2011, str. 20), je strategija z edinstveno dialektično komponento, saj ima možnost namernega spopada volj, tako v političnem kot fizičnem smislu. Politično-vojaška strategija ne določa samo obstoj nasprotnika, temveč tudi narava okolja, v katerem se politično-vojaška strategija izvaja. Oboroženi spopadi in vojna, za katere veljajo različna pravila politične igre, se na primer spoprijemajo z večjo strateško negotovostjo in večjimi političnimi tveganji, zato politično-vojaška strategija na splošno predstavlja zelo značilno vrsto strategije.*

Tudi Stone (2011, str. 4) vojaške strategije ne deli na vojaško in politično raven, za kateri sicer meni, da morata biti nujno povezani in ne razdvojeni, temveč razlikuje med vojaško in veliko strategijo, ki se nanaša na uporabo vseh nacionalnih virov za doseganje političnih ciljev¹³. Na splošno je vojaška strategija v literaturi redko predstavljena na operativni oziroma vojaški ravni (takšno izjemo predstavlja Glantz, 2005); pogosteje jo literatura povezuje s politično ravno in v razmerju do velike strategije.

Glede na namen vojaške strategije ločimo predvsem dva tipa vojaških strategij: operativno in razvojno. Vojaško strategijo, ki temelji na trenutnih vojaških zmogljivostih, pojmuje kot operativno strategijo, s katero se specificira uporaba vojaških virov za doseganje specifičnih izvedbenih oziroma kratkoročnih ciljev znotraj določenega področja ali vojskovališča. Doseganje teh ciljev lahko temelji na uporabi različnih oblik operativnih vojaških strategij, kot so strategije obrambe, odvračanja (angl. deterrence), prisiljevanja (angl. compellence) in napada. Ta raven strategije se navadno nanaša na višje oziroma velike taktike (angl. grand tactics) in večino vojskovanja (angl. operational art). V nadaljevanju bomo nekatere od teh oblik vojaške strategije podrobneje predstavili. Vojaško strategijo, ki opredeljuje, kako bo država uporabila vojaško moč pri doseganju svojih ciljev, pojmuje kot razvojno strategijo. Taka vrsta vojaške strategije obsega dolgoročno obdobje; izhaja iz ocene prihodnjih groženj, ciljev in zahtev ter ni omejena s trenutno vojaško strukturo in njenimi zmogljivostmi, zato lahko posega v transformacijo vojaških zmogljivosti (glej tudi Lykke, 2001, str. 180; Echevarria II., 2017, str. 5; Vuk, 2018a, str. 48).

Vojaško strategijo, pa tudi sicer strategijo v splošnem smislu, opredeljujejo tri med seboj povezane spremenljivke: cilji, načini uporabe in sredstva (več o tem Lykke, 2001; Collins, 2002; Vuk, 2016)¹⁴. Echevarria II. (2017, str. 6) navaja, da medsebojna odvisnost teh spremenljivk predstavlja tako imenovani obrambni cikel, ki oblikovalcem politik in vojaškemu osebju zagotavlja temeljni okvir za razpravo o podrobnostih vojaške strategije, zlasti o tem, ali so viri za doseganje zelenih ciljev ustrezni. Za določanje, koliko vojaške moči je dovolj ali kdaj je doseženo ravnotežje med spremenljivkami, ne obstaja nobena znanstvena metoda. Odgovor je v veliki meri odvisen od strokovne presoje vojaških poveljnikov in od tega, kaj dopuščajo domače razmere v smislu porabe fiskalnih virov in političnega kapitala.

¹³ *Obstaja pa tudi še vrsta drugih pomenov, povezanih z vojaško strategijo. Lutwak (2009) jo na primer uporablja za razlikovanje med strategijo kot državnim instrumentom in strategijo v nevojaških dejavnostih, zlasti poslovnih.*

¹⁴ *Vojaški strategiji si prizadevajo doseči smiselne cilje z razpoložljivimi sredstvi in sprejemljivo stopnjo tveganja. V vojaški strategiji se to prepozna v odgovorih na vprašanja: kaj in zakaj – vprašanja, povezani z zahtevami (cilji), kako, kdaj in kje – vprašanja, povezana z alternativnimi načini delovanja (načini uporabe), in kdo – vprašanje, ki se nanaša na razpoložljive sile in vire (sredstva) (Collins, 2002, str. 3). Podobno tudi Bird in Marshall (2011, str. 4) v središče vojaške strategije postavljata vprašanje, kako je mogoče doseči zelene politične cilje z razpoložljivimi sredstvi. Pri tem ne gre za enkratno izračun, temveč za dinamičen proces ocenjevanja ravnovesja med cilji, načini uporabe in sredstvi (Bird in Marshall, 2011, str. 4). Vuk (2018a, str. 67) iz te povezanosti spremenljivk izpelje definicijo vojaške strategije, ki jo opredeljuje kot načrt, ki predstavlja, kako se vojaška sredstva in načini (njihove) uporabe uporabljajo za doseganje vojaških ciljev.*

S proučevanjem vojaške strategije, ki je tesno povezana s političnim, družbenim, kulturnim in zgodovinskim kontekstom neke države, se poskuša pojasniti, kako si morajo vojske in države prizadevati za zmago v vojni ali za preprečevanje vojn in zakaj jim pri tem uspe ali ne uspe (Cimbala, 1998, str. 3). Nobena vojaška strategija ne more zagotoviti uspeha, kljub temu pa lahko dobra vojaška strategija vsaj poveča možnosti za ugoden rezultat. Pomembna je za vsako vrsto konflikta ali uporabo sile. Univerzalne »pravilne« strategije ni: vse je odvisno od časa, kraja in okoliščin. Vojne, na katere se zahodne demokracije, vključno z ZDA, konec koncev odzivajo po načelu zavezniškega delovanja, na primer prinašajo nova razmišljanja o prihodnji nadnacionalni razsežnosti vojaške strategije. Glede na močno poudarjanje prednosti koalicijskih vojn se zdi Strachanu (2019, str. 175) nesmiselno, da bi [vojaško, op. a.] strategijo še naprej razvijali v ozko nacionalnih okvirih¹⁵.

2.1 Sodobne oblike vojaških strategij

Kako doseči cilj v vojni, še naprej ostaja osrednja preokupacija sodobnega strateškega razmišljanja, čeprav ni več edina ali najpomembnejša. Pozornost strateških študij se je po koncu druge svetovne vojne preusmerila od vojne kot instrumenta politike h grožnji vojne (Bull, 1983, str. 68), osrednje vprašanje pa je postalo, kako z uporabo sile ali grožnje sile doseči želene cilje. Ta sprememba je vzpodbudila raziskovanje sodobnega nasilja v več smereh; na področju vojaških strategij so se raziskave usmerile predvsem v proučevanje različnih strategij prisile, kot sta odvrčanje in prisiljevanje¹⁶ (na primer Snyder, 1961; George, 1991; Byman in Waxman, 2002; Freedman, 2004; Friend, in Thayer, 2018; Jakobsen, 2019). Spremembe v mednarodnem varnostnem okolju in vodenju vojne v zadnjih treh desetletjih pa niso vplivale zgolj na spremembe tradicionalne teorije strategije z osredotočanjem

¹⁵ *Nato in EU sta v tej smeri že naredila korak naprej. Nato je na podlagi temeljnega strateškega dokumenta, imenovanega strateški koncept Nata (zadnji veljavni je iz leta 2010) prvič v svoji zgodovini pripravil vojaško strategijo, ki jo je zavezništvo sprejelo na zasedanju Severnoatlantskega sveta maja 2019. V vojaško strategijo Nata so vključene vse operativne domene vojskovanja, vključno s kibernetiko in vesoljsko, ter odgovori zavezništva na izzive varnostnega okolja v prihodnosti. Podobno kot Nato tudi EU uokvirja svojo varnostno strategijo z najvišjim strateškim dokumentom, ki se od leta 2016, ko je bil sprejet drugi tovrstni dokument, imenuje Globalna strategija EU. Na hierarhično nižji ravni pa bi v primerjavi z Natovo vojaško strategijo EU za uresničevanje strategije, glede na izjavo predsednice Evropske komisije Ursule von der Leyen septembra 2019, potrebovala belo knjigo o obrambi, s katero bi se institucije EU in države članice osredotočile na zagotavljanje učinkovitejše evropske obrambe ter jasneje opredelile v strategiji izpostavljen izraz strateške avtonomije.*

¹⁶ *Schelling (1966, str. 69) je zasnoval razmejitev med pojmom prisiljevanje (angl. compellence), kamor spada tudi prisilna diplomacija, in odvrčanje (angl. deterrence). Ta razmejitev nam pomaga razlikovati med dejanji, ki prestopnika prisiljujejo, naj nekaj stori, in dejanji, ki odvrčajo prestopnika, naj nekaj ne stori. Pri odvrčanju načeloma uporabimo le grožnje, pri prisiljevanju pa poleg groženj lahko uporabimo tudi silo (Art, 2003, str. 8). Prisilna diplomacija torej v primerjavi z odvrčanjem omogoča uporabo vojaške grožnje in/ali omejene vojaške sile (palica) skupaj s spodbudami (korenček), da bi prisilila nasprotno stran k spremembi svojih namenov (Jakobsen, 2019, str. 287).*

predvsem na vojaško strategijo države, temveč tudi na odprtje novih področij za preučevanje strategije, ki presegajo meje države¹⁷.

Eno takih področij so operacije ohranjanja miru (angl. peacekeeping), ki se zaradi njihovega nenasilnega poslanstva redko štejejo za vojaška prizadevanja¹⁸. Medtem ko so tradicionalne operacije ohranjanja miru štele le nekaj sto vojakov z omejenim pooblastilom za uporabo sile, tovrstne operacije danes dosežejo obseg do 20.000 vojakov¹⁹, ki imajo v primerjavi s tradicionalnimi tudi bistveno širši mandat. Te spremembe v razvoju poslanstva in mandata so vplivale, da so mirovne dejavnosti postale vse pomembnejše področje za preučevanje vojaške strategije (na primer Bellamy, 2000; Ohnishi, 2012; Wilen in Williams, 2018). V nadaljevanju bomo skladno s pristopom Larsdotterjeve (2019a, str. 191) izpostavili štiri oblike vojaške strategije, ki se uporabljajo na področju operacij ohranjanja miru, in sicer strategije obrambe, odvrčanja, prisiljevanja in napada²⁰.

Larsdotterjeva (prav tam, str. 207) ugotavlja, da se na področju operacij ohranjanja miru lahko uporabijo vse štiri vojaške strategije za doseganje njenih najpogostejših strateških ciljev. Obrambna se lahko uporablja za zaščito civilistov kot tudi v primeru samoobrambe, da se zagotovi nemoteno delovanje operacije ohranjanja miru. Strategija odvrčanja se lahko uporabi za odvrčanje nasprotnikov, da ne uporabijo nasilja nad operacijo ohranjanja miru ali civilnim prebivalstvom, lahko pa se uporabi tudi za preprečevanje nasilja nad političnim procesom. Strategija prisiljevanja je koristna, kadar so mirovne sile v konfliktu in želijo ustaviti nasilje nad civilisti ali v procesu razorožitve nasprotnikov. Z zadnjo, napadalno strategijo, čeprav najbolj oddaljeno od mirovnih norm, se lahko nasprotniku odvzamejo sredstva za nadaljnje bojevanje bodisi neposredno z vojaško operacijo, usmerjeno na nasprotnikovo poveljstvo, oporišče in njihove borce bodisi posredno z uveljavljanjem embarga in

¹⁷ *Strateškim študijam je pogosto očitano, da se preveč usmerjajo na državo in ogrožanje njenih varnostnih interesov, manj pa na varnostna tveganja in grožnje, ki jih danes povzročajo nedržavni akterji, nadnacionalne skupine in mednarodne organizacije. Države so pomembne, vendar še zdaleč niso edini pomembni strateški akterji, zato številni avtorji poudarjajo, da bi morale strateške študije svojo pozornost usmeriti tudi na posameznika, čigar varnost je v globaliziranem svetu vse pogosteje ogrožena. Drugi avtorji, ki prav tako zaznavajo to vrzel strateških študij pri proučevanju varnosti, se raje osredotočajo na societalno ali celo globalno dimenzijo varnosti (na primer Buzan in Hansen, 2009, str. 37; Duyvesteyn in Worrall, 2017, 348–349; Baylis in Wirtz, 2019, str. 11).*

¹⁸ *Podobno razumejo operacije ohranjanja miru tudi Sancin, Švarc in Ambrož (2009, str. 38), in sicer kot nenasilne vojaške operacije, katerih glavni namen je opazovati in podpirati implementacijo že sklenjenega sporazuma o prekinitvi ognja.*

¹⁹ *Natova misija na Kosovu (Kfor) na primer šteje nekaj več kot 3500 vojakov, misiji ZN v Maliju (MINUSMA) in Libanonu (Unifil) pa vsaka šteje več kot 15.000 vojaškega, policijskega in civilnega osebja.*

²⁰ *Čeprav je tradicionalna teorija strategije najbolj uporabna za analizo uporabe sile v operacijah ohranjanja miru, pa naporitve mirovnih sil kot tretje strani v teh operacijah v marsičem spreminjajo logiko vojaške strategije. Namesto da bi bila glavna pozornost usmerjena v »sovražnika«, je v operacijah ohranjanja miru treba upoštevati več akterjev, na primer (nekdanje) bojevnike, ki so podpisali mirovni sporazum, nasprotnike mirovnega sporazuma, pa tudi nasilne skupine, ki v sporazum niso bile vključene, ter civilno prebivalstvo. Vsak od teh akterjev ima svoje cilje in (vojaška) sredstva (Larsdotter, 2019a, str. 192). Vojaška strategija v operacijah ohranjanja miru, ne glede na tradicionalno teorijo strategije, ki se pretežno ukvarja z vojno ali nacionalno obrambo, vedno bolj vključuje načine uporabe vojaške sile zlasti v omejeni vojni ter protiuporniški in humanitarni intervenciji.*

sankcij proti tistim, ki podpirajo nasprotnike²¹. Larsdotterjeva (2019a, str. 208) v svojih ugotovitvah raziskave poudarja, da čeprav je vojaška strategija na področju operacij ohranjanja miru omejena s številnimi dejavniki (na primer z odločitvami Varnostnega sveta ali voljo držav, ki prispevajo vojake), se zaradi tega ne bi smel zmanjševati njen pomen pri tem, kako lahko vojska prispeva k ohranjanju miru.

Drugo, hitro razvijajoče se področje za preučevanje vojaške strategije predstavlja kibernetško področje, zlasti v smislu učinkovitega odgovora kibernetške grožnje. Vse večja odvisnost od informacijskih sistemov je povzročila, da je kibernetški prostor postal »nova domena vojskovanja« (na primer Brandes, 2013; Hollis in Ohlin, 2018). V razpravah se pogosto pojavlja vprašanje tveganja kibernetške vojne²² (Rid, 2012; Liff, 2012; Junio, 2013; Valeriano in Maness, 2014) ter posledic napadalnih in obrambnih sposobnosti kibernetškega orodja za mednarodni sistem oziroma o ravnotežju med kibernetškim napadom in obrambo (Saltzman, 2013; Slayton, 2017). Glede na pospešen razvoj kibernetškega področja je razumljivo, da se raziskave v zadnjem času vedno bolj usmerjajo v proučevanje različnih oblik prisile in prilagajanja tradicionalne teorije strategije sodobnemu razvoju kibernetškega področja (Mazanec in Thayer, 2015; Sharp, 2017; Tor, 2017). Čeprav nekateri raziskovalci trdijo, da imajo kibernetške operacije omejeno prisilno vrednost, drugi trdijo, da obstajajo načini, s katerimi lahko kibernetške operacije prispevajo k uspešni prisili, na primer s stroški, ki bi nastali zaradi kibernetškega napada na najpomembnejše nacionalne informacijsko-komunikacijske sisteme ter posledične destabilizacije nasprotnikovega vodstva (Sharp, 2017), ali z dopolnjevanjem konvencionalnih strategij odvratanja (Fischerkeller, 2017). Države zelo različno uporabljajo instrumente prisile pri doseganju prednostnega položaja glede na svoje tekmece, med katerimi so prav kibernetške operacije tiste, ki predstavljajo sodobno manifestacijo političnega vojskovanja (Jensen, Valeriano in Maness, 2019, str. 212).

²¹ Larsdotterjeva (2019a, str. 193, 207) je uporabo teh strategij analizirala v dveh misijah Združenih narodov v Demokratični republiki Kongo, in sicer misijo MONUC (angl. United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo), ki se je končala leta 2010, in še vedno delujočo misijo MONUSCO (angl. United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo). Ugotovila je, da so na obeh misijah uporabljene vse štiri vojaške strategije, od katerih nobena ni celovito razvita. Tudi dogovor o uporabi sile ni ustrezno opredeljen v mandatih in konceptih operacij teh misij, vojaške strategije pa so, namesto da bi bile proaktivne, videti, kot da so se razvile kot odzivi na razvoj dogodkov na terenu. To z drugimi besedami pomeni, da potencial vojaške strategije v operacijah ohranjanja miru še ni povsem izkoriščen.

²² Danes številne sodobne razlage vojn pripisujejo več možnosti za napad z uporabo kibernetškega kot pa vojaškega (tudi jedrskega) orožja (Junio, 2013, str. 125). Hitro razvijajoče se kibernetško področje, ki ga normativni, etični in moralni družbeni standardi v svetu nikakor ne morejo (več) obvladovati, pomeni resno vprašanje razumevanja kibernetške vojne, ki se tudi v akademskih diskurzih pogosto diametralno razlikujejo. V prispevku bomo izhajali iz opredelitev kibernetške vojne, ki sta jo podala Rid (2012) in Liff (2012). Čeprav je ne opredeljujeta enako, pa se vsaj strinjata glede tega, da je kibernetška vojna prisilno dejanje, ki vključuje napad na računalniško omrežje. »Omrežni napad« pomeni, da so informacije motene, degradirane ali uničene. »Prisilno dejanje« pa pomeni uporabo sile za spremembo ali ohranitev političnega statusa quo. Sporno vprašanje pri tem dejanju je smrtonosnost, za katero Rid (2012, str. 9) meni, da je za kibernetško vojno potrebna. To je skrajna in nezaželena zahteva, zlasti zato, ker so lahko kibernetški napadi s smrtnim izidom dražji od običajnih vojn, čeprav politično motivirani instrumentalni kibernetški napadi do danes niso še nikogar ubili. Tudi sicer, kot poudarja Rid (2012, str. 6), je težko povzročiti smrtonosne učinke s kibernetškim orožjem. Pomembno je še omeniti, da se Rid (2012) v raziskovanju kibernetške vojne osredotoča na napad na omrežje, medtem ko Liff (2012) meni, da gre za širši konfliktni proces. Oba avtorja eksplicitno ne zavračata možnosti sprožitve kibernetške vojne.

Jensen, Valeriano in Maness (2019, str. 214–215) poudarjajo logiko kibernetске prisile. Avtorji (prav tam) trdijo, da so kibernetске operacije podobne prikritemu delovanju. Takšne operacije, ki vključujejo kibernetске grožnje, močno omejujejo delovanje države pri odprtem komuniciranju glede njenih namenov, zaradi česar predstavljajo precej šibko prisilno orodje, zato kibernetске operacije ne bi smeli uporabljati izolirano, temveč bolj kot dodaten (sinergičen) ukrep krepitve obstoječih strateških možnosti. V takšnem kontekstu Larsdotterjeva (2019b, str. 161) še posebej izpostavlja, da so te operacije prej namenjene doseganju dolgoročne konkurenčnosti kot pa neposrednih kompenzacij. Na podlagi teh ugotovitev so avtorji (Valeriano, Jensen in Maness, 2018, str. 22; Jensen, Valeriano in Maness, 2019, str. 215) predlagali tri metode bojevanja za kibernetски prostor: motenje, vohunjenje in degradacijo. Motenje bi se uporabljalo za oblikovanje širšega pogajalskega konteksta, vohunjenje za spreminjanje ravnovesja informacij in doseg prednosti ter degradacija za sabotažo (oviranje) nasprotnikovih ključnih omrežij ali sistemov. Čeprav naj bi slednja metoda imela močnejši učinek kot metodi motenja ali vohunjenja, je ta učinek v praksi redko dosežen, saj je tarča največkrat utrjena ali preveč kompleksna, da bi jo bili sposobni, kot posledico zlonamernih dejanj, za daljši čas onesposobiti.

Zaradi pomanjkanja empiričnih raziskav o kibernetски prisili so Jensen, Valeriano in Maness (2019) analizirali dva primera dokumentiranih kibernetских operacij Rusije; manipulacije volitev v ZDA leta 2016 in kibernetске operacije v Ukrajini. Avtorji (prav tam) ugotavljajo, da čeprav ruska operacija proti ameriškim volitvam ne odstopa od klasične taktike ruskih dezinformacijskih kampanj, pa njihovo delovanje v Ukrajini pomeni nov slog informacijskih operacij, usmerjen v zamegljevanje ruskega vpliva in ustvarjanje zmede. Iz tega avtorji (prav tam) sklepajo, da so ruske kibernetске operacije usmerjene v dvoumnost razumevanja strateških možnosti in krepitev propagande in ne v doseganje neposrednih političnih kompenzacij. Če ruske kibernetске operacije predstavljajo znanilca prihodnje strategije, kažejo novi svet povsem drugače – bolj nagnjen k spletkam in političnemu vojskovanju (Valeriano, Jensen in Maness, 2018, str. viii) kot pa k vojaškemu vojskovanju in meddržavnim konfliktom.

Kibernetски prostor omogoča veliko možnosti vojski za doseg pomembnih vojaških kot tudi političnih ciljev. V širšem kontekstu je to mogoče razumeti kot nastajajoč pristop, ki prinaša sinergične koristi pri povezovanju kibernetских operacij z vojaškimi operacijami (Clarke in Knake 2010; Fasana, 2018). Z izkoriščanjem teh možnosti lahko postanejo kibernetски napadi v prihodnosti hkrati tako netilec vojne kot tudi orožje, ki določa njen končni izid. Ruge (2018, str. 3) celo izpostavlja, da bi bilo treba za učinkovito obrambo države v primeru razširjenosti kibernetских napadov na vseh sektorjih sodobne družbe doseči »superiornost v kibernetském prostoru«, kar lahko po njegovem mnenju uresniči le vojska. Kibernetaska varnost

tako postaja osrednji dejavnik vojaških zmogljivosti²³ in najpomembnejša sestavina sodobne vojaške strategije. Vloga vojaške strategije na kibernetickem področju pa ni povezana samo s superiornostjo pri spoprijemanju s kibernetickimi grožnjami, temveč, kot pravi Rugge (prav tam), vpliva tudi na oblikovanje (mednarodnih) norm vedenja držav v kibernetickem prostoru.

3 CIVILNO-VOJAŠKA DINAMIKA PRI OBLIKOVANJU STRATEGIJE

Znanstveniki, ki so raziskovali notranje dejavnike vojaških organizacij, na primer vojaško kulturo ali vojaško birokracijo (na primer Posen, 1984; Kier, 1999), so ugotovili, da je oblikovanje strategije tesno povezano s civilno-vojaško dinamiko. Brooksova (2008) na primer ugotavlja, da razlike v izbirah strategij in ravnovesju moči med vojaškimi in političnimi voditelji vplivajo na kakovost strateških ocen, ki posledično vplivajo tako na oblikovanje kot na izvajanje strategij.

Kiszely (2019, str. 235) trdi, da je konstruktivno in učinkovito sodelovanje med politiki in njihovimi vojaškimi svetovalci bistveno za uspešno oblikovanje strategije, hkrati pa ugotavlja, da je ravno ta civilno-vojaška dinamika še posebno problematična v 21. stoletju. Vzrokov, zakaj je tako, je več. Eni so povezani s spremembami v značaju sodobnih vojn in konfliktov, drugi z zmanjšanjem distance med strateško in taktično ravno vojne, ki še dodatno povzročata razlike v dojemaju vojne med politiki in vojaki ter posledično zmede ustrezno raven odločitve. V praksi se pogosto dogaja, da tisto, kar se zdi za vojaka taktična raven odločanja, lahko za politika pomeni strateško odločanje, posledica takšne percepcije se največkrat kaže prav v njunem odnosu (več o tem, kako lahko vojaki na taktični ravni vplivajo na politiko, na primer Ruffa, Dandeker in Vennesson, 2013). Civilno-vojaško dinamiko zapletajo tudi vključevanje nevojaških, torej diplomatskih, gospodarskih in socialnih, dejavnosti v strategijo ter nepredvidljive značilnosti sodobnih, znotrajdržavnih vojn (na primer Vuk, 2018b, str. 67–76). Poleg tega Kiszely (2019, str. 235, 239, 254) opaža, da so težave civilno-vojaške dinamike povezane tudi z upadom zaupanja med nosilci političnih odločitev in njihovimi visokimi vojaškimi svetovalci. Po eni strani imajo politiki manj neposrednih vojaških izkušenj kot pred stoletjem, kar je povezano tudi z njihovim šibkim zanimanjem za poznavanje teorije strategije. Po drugi strani pa obstaja nevarnost, da bi visoki vojaški častniki z nastopi na političnem prizorišču izkoriščali medije za spodbujanje javne podpore in vplivali na politične odločitve.

Da bi bila civilno-vojaška dinamika uspešnejša, Kiszely (2019, str. 239) predlaga več ukrepov. Eden izmed njih, s katerim se strinja tudi Strachan (2019, 174), se nanaša na to, da tako politiki kot vojaški častniki potrebujejo enotnejše razumevanje o strategiji, zlasti v smislu povezanosti vojne in politike. Brez skupnega razumevanja

²³ Veliko držav je v zadnjem desetletju že vzpostavilo vojaška poveljstva za kibernetiko (angl. Army Cyber Command), na primer ZDA, Nemčija, Francija in Estonija, ali so v procesu vzpostavljanja, na primer Češka in Poljska. ZDA so leta 2014 celo ustanovile vojaško šolo za kibernetiko, v kateri izobražujejo in usposabljuje vojaški kader za izvajanje obrambnih in ofenzivnih operacij v kibernetickem prostoru, elektronskega vojskovanja in načrtovanja kibernetiskega prostora.

strategije in njenega oblikovanja obstaja velika verjetnost, da se bosta politika in vojska razlikovali v dojemanju njenih najpomembnejših elementov, na primer o osrednji vlogi uravnoteženosti ciljev, načinov uporabe in sredstev. To pa pomeni, da strategija nikakor ne sme biti razumljena kot enkraten, linearen, zaporeden proces, temveč kot stalen, dinamičen in ponavljajoč se proces z močnim vplivom na razvoj okoliščin in izkoriščanje priložnosti pri zagotavljanju varnosti. Ker so funkcije politikov in visokih vojaških častnikov podvržene visokim delovnim obremenitvam, bi se to strateško razumevanje, ki je tesno povezano z izobraževanjem, moralo zgoditi že na začetku njihove kariere (Kiszely, 2019, str. 253) oziroma se morajo, kot je na to opozoril že Kissinger, oblikovalci politik [kar velja tudi za oblikovalce strategij, op. a.], ki so nenehno podvrženi časovnemu pritisku, zanašati na ideje in intelektualni kapital, ustvarjene, še preden so nastopili to funkcijo (Nye, 2008, str. 600). Poleg tega Kiszely (2019, str. 238) predlaga, da morajo biti politiki in vojaški častniki dovzetni in razumevajoči do področij drug drugega. To pomeni, da morajo pri oblikovanju strategij vojaški častniki sprejeti dejstvo, da je politika del vojne, politiki pa sprejeti vojaško strokovno znanje ter uravnavanje ciljev, konceptov uporabe in sredstev kot temelj doseganja racionalnih odločitev. Kiszely (2019, str. 255) v sklepu izpostavi, da je prvi pogoj, da države sprejmejo prave odločitve in razvijejo optimalne strategije v prepoznavanju bistva politično-vojaške dinamike, medsebojno razumevanje, spoštovanje in zaupanje.

4 PROBLEMATIKA IZBIRE STRATEGIJE

Vprašanja, kdo so oblikovalci strategije, kako oblikujejo strategijo, zakaj države sploh sledijo svojim strategijam, je veliko lažje postaviti kot nanje odgovoriti. Čeprav številne države izberejo strategije, ki se jim zdijo racionalne za doseganje svojih političnih ciljev, pa druge države izberejo strategije, ki so manj optimalne ali celo zelo slabe. Zakaj na primer države sledijo strategijam vojaškega posredovanja kljub ponavljajočim se neuspehom pri prevajanju taktičnega uspeha na bojišču v pomenljive politične cilje? Ali kako naj pojasnimo, da majhne države z omejenimi vojaškimi zmogljivostmi sledijo strategijam eskalacije vojne proti veliko večjim in močnejšim državam?

Sklop pojasnjevalnih dejavnikov, zakaj države sledijo manj optimalnim strategijam, je lahko tako zunaj kot tudi znotraj vojaških organizacij, na primer v konfliktnem okolju ali domači javnosti. Posen (1984, str. 239–240) na primer navaja, da lahko strateške izbire držav pojasnijo premiki v razmerju moči. Razlago za izbiro manj optimalnih strategij pogosto predstavlja tudi izračun stroškov in koristi domače javnosti, vsaj v primeru demokratičnih držav. Ker so vojne navadno povezane z visokimi stroški, voditelji izbirajo strategije, ki minimizirajo izgube, čeprav te strategije niso optimalne za zmago v vojni (na primer Cavalery, 2009, str. 125–126).

Medtem ko se prejšnji raziskavi osredotočata le na notranje ali zunanje dejavnike, Mayer (2019) zagovarja celovit pristop. Po njegovem prepričanju lahko le hkratno analiziranje notranjih in zunanjih dejavnikov razloži izbiro strategije. Mayer (prav

tam, str. 260) je analiziral okoliščine izbire manj optimalne strategije posredovanja ZDA, torej njeno strategijo ponavljajočih se vojaških intervencij v tretjih državah kljub majhnim možnostim za dosego uspešnega izida in dvomljivim strateškim koristim. Zunanje dejavnike, ki so vplivali na izbiro strategije posredovanja, je Mayer (prav tam, str. 264, 267) prepoznal v spremembah mednarodnega varnostnega okolja po koncu hladne vojne, ko so bile ZDA edina prava velesila v svetu, in v naraščanju groženj nedržavnih akterjev. Izmed notranjih dejavnikov (prav tam, str. 270, 275) je izpostavil naraščajočo moč in vpliv izvršilne veje oblasti v odnosu do kongresa, kar je na nacionalni ravni omogočilo bolj izolirane procese odločanja, usmerjene v kratkoročne namesto v dolgoročne rešitve. V takšnih okoliščinah je postala norma militarizirane ameriške zunanje politike, da odgovore na varnostne grožnje išče v uporabi vojaških sil. Najpomembnejši notranji dejavnik, ki vpliva na izbiro strategije posredovanja, je po mnenju Mayerja (prav tam, str. 274) na smrtne žrtve občutljiva ameriška javnost, ki pomembno uravnoveša tradicionalno politično in kulturno nagnjenost ZDA k uporabi sile. Zato je izbira omejene vojaške intervencije, pri kateri izključena in polarizirana javnost ne more pravilno oceniti koristnosti posegov, več kot očitna. Čeprav imajo ZDA dolgo zgodovino vojaškega intervencionizma, Mayer (prav tam, 278) ocenjuje, da je politični in institucionalni razvoj še dodatno olajšal izbiro vojske kot orodja zunanje politike, kar je z vidika liberalnih demokratičnih vrednot privedlo do napačnega vzorca uporabe vojaških sil²⁴.

Iskanja vzroka izbire manj optimalnih strategij sta se lotila tudi Angstrom in Petersson (2019). Njuna raziskava je usmerjena v proučevanje vzrokov, zakaj majhne države stopnjujejo konflikt oziroma eskalirajo proti veliko večjim silam. Strategije eskalacije majhnih držav v praksi niso pogoste, kljub temu pa se še vedno uporabljajo, zato avtorja poudarjata, da jih v raziskavah ne bi smeli zaobiti ali zanemariti. Na to nas na primer danes opozarja najodmevnejši primer ukrepov severnokorejskega voditelja Kima Džonga Una proti ZDA leta 2017. Strategija eskalacije sicer ne odpira novega poglavja v strateških študijah, vendar večina preteklih teorij o eskalaciji v meddržavnih vojnah vključuje le razmeroma enake nasprotnike (Smoke, 1977; Posen, 1991; Schelling, 2008). Eskalacije majhnih držav literatura namreč največkrat obravnava kot neracionalno vedenje, ki izhaja iz zmotnega dojetanja, napak ali popolne norosti. Angstrom in Petersson (2019, str. 282) se s takšnim razumevanjem eskalacije majhnih držav ne strinjata; pravzaprav poudarjata ravno nasprotno, saj eskalacija šibkih strani ni nujno, da je vedno neracionalna.

Angstrom in Petersson (2019, str. 282) sta proučevala strateško logiko štirih racionalnih razlag eskalacije šibkih strani v odnosih med državami: (1) provokacije – povzročiti želen čezmeren odziv močnejšega nasprotnika, (2) segmentacije konflikta – omejiti konflikt znotraj enega področja, na katerem ima šibka stran prednost, (3) delitve dela – zagotoviti si podporo zaveznitva ter tako doseči eskalacijsko

²⁴ Mayerjeve ugotovitve potrjuje tudi nedavni zračni napad ZDA, v katerem so 3. januarja 2020 ubili drugo najmočnejšo osebnost v Iranu, generala Solejmanija. Izvršitev napada je odobril predsednik ZDA brez seznanitve in avtorizacije kongresa. Številni ameriški politiki, predvsem demokrati, pa dvomijo, da se je izvedel na podlagi temeljitega strateškega premisleka in jasne strategije za stabilizacijo regije.

prevlado²⁵ in (4) reputacije – zagotoviti si dolgoročni ugled neomajne in vojskujoče se države²⁶. Avtorja (prav tam, str. 288–289) sta ugotovila, da na splošno izstopata dve okoliščini, ki vplivata na utemeljitev racionalne izbire eskalacije šibke strani proti močnejšemu nasprotniku. Prva je povezana s cilji eskalacije, ki ne ogrožajo neposredno močnejšega nasprotnika oziroma vključujejo grožnjo, ki naj bi povzročila posledice šele v prihodnosti. Druga je povezana z eskalacijsko prevlado, bodisi s segmentiranjem konflikta na nekem področju, na katerem ima eskalacijsko prevlado, bodisi s podporo zavezništva oziroma delitve dela z močnejšim zaveznikom²⁷. Za obe okoliščini velja, da lahko strateška eskalacija šibkih strani na splošno deluje bolje v zavezniškem kontekstu.

Sklenemo lahko, da so strateške možnosti šibkih strani veliko širše, kot se pogosto domneva. Po prikazani logiki eskalacije je očitno, da šibke strani, zlasti majhne države, ne bi smele biti predstavljene v mednarodnih odnosih zgolj kot »pasivne žrtve« (Angstrom in Petersson, 2019, str. 297), popolnoma v rokah konkurence velikih sil. Oblikovalci politik šibkih strani imajo namreč v teh odnosih na voljo več strategij za doseganje njihovih strateških ciljev. Čeprav Angstrom in Petersson (prav tam) opozarjata na nevarnosti, povezane z eskalacijo šibke strani (na primer, če je šibka stran pri eskalaciji prepoznana kot agresor ali izzove čezmeren odziv močnejšega nasprotnika, obstaja velika verjetnost, da ne bo deležna zunanje pomoči), hkrati poudarjata, da bi se morali voditelji majhnih držav zavedati, da sta lahko odpor in eskalacija, tudi proti velikim silam, koristna.

5 RAZPRAVA O PRIHODNOSTI VOJAŠKE STRATEGIJE

Sodobne nacionalne vlade so odgovorne za določanje politike na številnih družbenih področjih, med katerimi ostaja primarna vloga vsake države, da zagotovi varnost svojim državljanom. Nekateri upajo, da bodo liberalnodemokratske spremembe omogočile reševanje svetovnih kriz brez uporabe vojaških sil, vendar to upanje

²⁵ *Eskalacijska prevlada v poenostavljenem smislu pomeni, da zmaga tista stran, ki ima možnost povzročiti več stroškov nasprotniku (Byman in Waxman, 2002, str. 38–39).*

²⁶ *Zaradi razumevanja njihove logike je treba pojasniti koncept eskalacije šibkih držav v asimetričnih razmerjih. V osnovi izhajamo iz široko uporabljene Smokejeve (1977, str. 35) opredelitve eskalacije, v katero zaradi asimetričnih značilnosti vojskovanja vključujemo še dejanja, ki presegajo zgolj notranje ali zunanje okvire vojne. Tako razširjena opredelitev nam omogoča razumeti eskalacijo kot dejanje, ki presega okvire meje vojne in ki se dogaja v kontekstu, v katerem akter ne more poznati vseh posledic svojega delovanja, niti možnih odzivov nasprotnika, nove razmere, ki bi pri tem nastale, pa bi bistveno spremenile prvotni okvir vojne. Z drugimi besedami eskalacija pomeni povečanje stopnje, spremembo vrste ali spreminjanje geografske meje nasilja. Ta vedenjski vzorec prehajanja meja lahko poteka tako znotraj vojne kot zunaj nje. V prvem primeru (znotraj vojne) gre navadno za dejanja, povezana z odpiranjem nove fronte ali povečanjem števila vojakov, ki sodelujejo v operacijah. V drugem primeru (zunaj vojne) pa je glavni razlog za vključitev eskalacijskega vedenja ta, da akterji v času odločitve ne vedo, ali bo neko dejanje povzročilo ali končalo vojno. Angstrom in Petersson (2019, str. 288) verjameta, da je ne glede na predstavljen koncept eskalacije, ki je bolj prikladen za močnejše, vplivnejše države, ta še vedno lahko racionalna strateška izbira tudi za majhne oziroma šibke države.*

²⁷ *Torej, če šibke strani eskalirajo, da bi dosegle položaj tako, da neposredno prizadenejo nasprotnika, postane eskalacija neracionalna strategija. Če pa šibka stran želi izzvati odziv močnejšega nasprotnika tako, da sproži pomoč od zunaj ali si ustvari ugled, v katerem ne bo prišlo do popuščanja, postane eskalacija šibke strani racionalna strategija.*

kljub prizadevanjem mednarodne skupnosti za zmanjšanje ali odpravo tegob vojne z ustanovitvijo OZN in širjenjem koncepta kolektivne varnosti ne more temeljiti niti na podlagi zgodovine niti prihodnosti človeštva. Pogajanja, mediacije, sankcije in druga diplomatska prizadevanja so prvi korak k preprečevanju in upravljanju konfliktov. Zadnja možnost diplomatskega reševanja konfliktov je prisilna diplomacija. Če ta poskus ne doseže želenega učinka, lahko nastopi vojna, ki zahteva uporabo vojaške sile. Tudi v prispevku smo ugotovili, da pri zagotavljanju varnosti, tako kot v preteklosti, ostaja uporaba vojaške sile še vedno eden najpomembnejših ukrepov države kot tudi mednarodne skupnosti.

Številna vprašanja, ki danes vplivajo na varnost državljanov, so nevojaške narave ali zahtevajo širšo koordinacijo nacionalnih zmogljivosti. Toda za tista vprašanja, ki so vojaške narave ali potrebujejo vojaški odziv, zlasti če v ta okvir vzamemo razširjenost znotrajdržavnih vojn, v katere so vključeni državni in nedržavni akterji, kot tudi pojavnost, čeprav po drugi svetovni vojni manj pogostih meddržavnih vojn, ostajata vojaška strategija in strateško razmišljanje imperativ. Ob pojavu vojne ali oboroženega spopada bodo namreč tako civilni kot vojaški voditelji želeli vedeti, kako najbolje uporabiti vojaški instrument za cilje politike. Pri tem pride do izraza strateško razmišljanje o vodenju vojne in uporabi vojaških sil, ki omogoča ustrezen odgovor na negotovo varnostno okolje in pomaga razumeti sodobno vlogo vojske v nacionalnovarnostni politiki. Razmišljanje o sodobni vlogi in prispevku vojske v in k nacionalnovarnostni politiki lahko pomaga državnim voditeljem učinkoviteje obvladovati in se odzvati na krize.

Sodobno varnostno okolje zahteva spremenjeno strateško misel, ki poleg tradicionalnih oblik operacij (mirovnih, protiuporniških) in delovanja (na kopnem, na morju in v zraku) vključuje tudi povsem novi operativni področji 21. stoletja, in sicer področji kibernetike in vesolja. To pomeni, da mora biti danes strateško delovanje v vojni odraz širšega skupnega prizadevanja in odzivanja na vse bolj raznolike grožnje; vojni načrti morajo upoštevati tako morske, kopenske, zračne, kibernetске kot tudi vesoljske zmogljivosti, ki si prizadevajo za doseg skupnega političnega cilja bodisi v obliki klasične vojaške operacije, protiuporniške operacije ali operacije ohranjanja miru. Sodobna strateška misel v tem pogledu pomembno prispeva k sodobnemu razumevanju vloge vojske v nacionalni varnostni politiki, ki jo lahko razumemo tudi v smislu oblikovanja sodobne vojaške strategije.

Bistven element uspešnega oblikovanja in uresničevanja vojaške strategije na koncu predstavlja civilno-vojaška dinamika. Ta odnos je postal v zadnjih dveh desetletjih problematičen delno zaradi sprememb v značaju konfliktov, delno pa tudi zaradi erozije zaupanja med političnimi odločevalci in visokimi vojaškimi svetovalci. Eden pomembnejših izzivov vojaške strategije, ki zahteva večje razumevanje in dogovor med njimi, je doseči ustrezno vsebino in raven političnega usmerjanja in nadzora nad vojsko. Za dobro delovanje v praksi mora politika usmerjati vojsko premišljeno, da ne postane nefunkcionalna, kar se lahko kaže v nenamernem omejevanju pobud in zniževanju razvojnega tempa vojske. Dobra vojaška strategija in na drugi strani tudi

dobra politika sta namreč odvisni od razumevanja vseh vpletenih in ne vključujeta le razvoja ter uporabe načinov in sredstev za uresničevanje političnih ciljev, temveč tudi intelektualno dejavnost uravnoteženja vseh treh spremenljivk – ciljev, načinov uporabe in sredstev. Ne nazadnje je prvi pogoj za uspeh pri oblikovanju vojaške strategije kot profesije, ki je neločljivo povezana tako s političnim kot vojaškim področjem, priznanje, da njen temelj v smislu civilno-vojaške dinamike predstavljajo medsebojno razumevanje, spoštovanje in zaupanje. Vse to je enostavno zapisati, vendar po izkušnjah sodeč veliko težje storiti.

Sklep Leta 1949 je Brodie (1949, str. 468) pozval k razvoju strategije kot posebne študijske smeri. Menil je, da si strategija zasluži večjo pozornost znanosti in znanstvene obravnave tako v vojskah kot zunaj njih. Uspešno izobraževanje vojaških voditeljev v okviru znanstvenega proučevanja strategije lahko prispeva tako k ekonomičnosti stroškov vojne kot tudi h krepitvi varnostnih prizadevanj. Danes, 70 let pozneje, lahko izpostavimo, da se njegova pričakovanja uresničujejo; poleg razširjenosti strateških študij na civilnih univerzah in vojaških akademijah vzporedno potekajo številni znanstveni diskurzi o različnih teoretičnih in praktičnih vidikih razumevanja sodobnih razsežnosti pojma strategije.

Tudi ta prispevek prispeva k temu diskurzu s treh vidikov. Prvič, pogloblja naše znanje o tem, kako lahko države in mednarodne organizacije uporabijo vojaške sile v sodobnih konfliktih na podlagi različnih oblik vojaških strategij. V operacijah ohranjanja miru lahko s kombinacijo vojaških strategij, ki morajo biti po naravi celovite in proaktivne, učinkoviteje dosegamo različne strateške cilje. Na področju kibernetike postajajo kibernetске operacije vse bolj podobne sodobni manifestaciji političnega vojskovanja. V takšnih razmerah jih je mogoče obravnavati kot sodobno različico strategije prisile, katere cilj je vplivati na nasprotnikovo voljo ali ustrezno strukturo spodbud. Majhne države, ki so v mednarodnem sistemu navadno videne kot pasivne žrtve, imajo na voljo več strateških izbir. Uporaba strategije eskalacije majhnih držav proti večjim je ena izmed njih, ki lahko ob določenih pogojih postane celo smiselna.

Prispevek nadalje krepi zavedanje o izogibanju manj optimalnih izbir pri oblikovanju vojaške strategije. Eden od ključev uspešne vojaške strategije je v ustrezni civilno-vojaški dinamiki ter v konstruktivni in učinkoviti interakciji med politiki (ali pravilneje med ministri) in njihovimi vojaškimi svetovalci. Zaradi ugotovljenih težav v civilno-vojaški dinamiki, na katero dodatno učinkujejo še spremembe mednarodnega varnostnega okolja in spremenjene značilnosti sodobnih vojn v 21. stoletju, je pridobivanje zaupanja med civilnimi in vojaškimi oblikovalci strategij še posebej pomembno. Te spremembe močno vplivajo tudi na okolje, v katerem se oblikuje strategija, zato je treba usmeriti pozornost tudi na to, kako dejavniki različnih ravni (mednarodni, regionalni, nacionalni, družbeni) vplivajo na oblikovanje strategije. V zvezi s tem je treba razlikovati tudi med racionalno in neracionalno strategijo.

Na koncu bi radi izpostavili še potrebo po razlikovanju med teorijo in prakso strategije, pristopoma, ki se v strateški misli pogosto uporabljata pri pojasnjevanju strategije. To ne pomeni, da glede na pojasnjevalni okvir strategije preprosto izberemo prikladnejši pristop, saj sta v strateškem razmišljanju potrebna oba; dognanja strategije v teoriji morajo seznanjati strategijo v praksi. Prva išče kontinuiteto in trajna načela; druga vključuje spremembe in nepredvidljivost okolja. To zavedanje kot tudi zavedanje o razlikah med operacijami in strategijo ter med vojaško strategijo in veliko strategijo bi bilo treba okrepiti v izobraževanju in strokovnih razpravah, da ne bi bile napačno razumljene v praksi ali celo v obrambnem načrtovanju.

Literatura

1. Angstrom, J. in Petersson, M., 2019. *Weak Party Escalation: An Underestimated Strategy for Small States?* *Journal of Strategic Studies*, 42-2, str. 282–300.
2. Art, R. N., 2003. *Introduction. V N. R. Art in P. M. Cronin, ur. The United States and Coercive Diplomacy. Washington: United States Institute of Peace Press, str. 3–20.*
3. Bartholomees, B. J., 2010. *A Survey of the Theory of Strategy. V B. J. Bartholomees, ur. The U. S. Army War College Guide to National Security Issues, Volume 1: Theory of War and Strategy, 4th edition. U.S. Army War College: Carlisle, str. 13–43.*
4. Baylis, J. in Wirtz, J. J., 2019. *Introduction: Strategy in the Contemporary World. V J. Baylis, J. J. Wirtz in C. S. Gray, ur. Strategy in the Contemporary World, 6. izdaja. Oxford: Oxford University Press, str. 1–15.*
5. Baylis, J., Wirtz, J. J. in Gray, S. C., ur., 2019. *Strategy in the Contemporary World, 6. izdaja. Oxford: Oxford University Press.*
6. Bellamy, J. A., 2000. *Lessons Unlearned: Why Coercive Diplomacy Failed at Rambouillet. International Peacekeeping, 7-2, str. 95–114.*
7. Betts, K. R., 1997. *Should Strategic Studies Survive? World Politics, Fiftieth Anniversary Special Issue, 50-1, str. 7–33.*
8. Betts, K. R., 2000. *Is Strategy an Illusion? International Security, 25-2, str. 5–50.*
9. Bird, T. in Marshall, A., 2011. *Afghanistan: How the West Lost Its Way. New Haven in London: Yale University Press.*
10. Bowdish, R., 2013. *Military Strategy: Theory and Concepts. Political Science Department – Theses, Dissertations, and Student Scholarship. University of Nebraska. <http://digitalcommons.unl.edu/poliscitheses/26>, 3. 10. 2017.*
11. Brandes, S., 2013. *The Newest Warfighting Domain: Cyberspace. Synesis: A Journal of Science, Technology, Ethics, and Policy, str. 90–95. http://www.synesisjournal.com/vol4_g/Brandes_2013_G90-95.pdf, 5. 12. 2019.*
12. Brodie, B., 1949. *Strategy as a Science. World Politics, 1-4, str. 467–488.*
13. Brodie, B., 1973. *War & Politics. New York: Macmillan Publishing Co.*
14. Brooks, R., 2008. *Shaping Strategy: The Civil-Military Politics of Strategic Assessment. Princeton: Princeton University Press.*
15. Bull, H., 1983. *Strategic Studies and Its Critics. V K. Knorr, ur. Power, Strategy, and Security; A World Politics Reader. New Jersey: Princeton University Press, str. 68–80.*
16. Buzan, B. in Hansen, L., 2009. *The Evolution of International Security Studies. Cambridge: Cambridge University Press.*
17. Byman, D. in Waxman, M., 2002. *The Dynamics of Coercion: American Foreign Policy and the Limits of Military Might. New York: Cambridge University Press.*
18. Cimbala, J. S., 1998. *Coercive Military Strategy. USA: Texas A & M University Press.*

19. Clarke, A. R. in Knake, K. R., 2010. *Cyber war: The Next Threat to National Security and What to Do About It*. New York: HarperCollins.
20. Clausewitz, C., 2004. *O vojni*. Ljubljana: Studia humanitatis.
21. Cohen, A. E., 2002. *Supreme Command: Soldiers, Statesmen, and Leadership in Wartime*. New York: The Free Press.
22. Collins, M. J., 2002. *Military Strategy: Principles, Practices, and Historical Perspectives*. Washington: Potomac Books.
23. Crevelde, M., 1991. *The Transformation of War: The Most Radical Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz*. New York: The Free Press, A Division of Simon & Schuster Inc.
24. Dolman, C. E., 2005. *Pure Strategy: Power and Principle in the Space and Information Age*. London: Frank Cass.
25. Duyvesteyn, I. in Angstrom, J., ur., 2005. *Rethinking the Nature of War*. London in New York: Routledge Contemporary Security Studies Series, Frank Cass.
26. Duyvesteyn, I. in Worrall, E. J., 2017. *Global Strategic Studies: A Manifesto*. *Journal of Strategic Studies*, 40-3, str. 347–357.
27. Echevarria II., J. A., 2017. *Military Strategy: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
28. Fasana, G. K., 2018. *Another manifestation of cyber conflict: attaining military objectives through cyber avenues of approach*. *Defence Studies*, 18-2), str. 167–187.
29. Finlan, A., 2014. *Contemporary Military Strategy and the Global War on Terror: US and UK Armed Forces in Afghanistan and Iraq 2001–2012*. New York in London: Bloomsbury Academic.
30. Freedman, L., 2004. *Deterrence*. Cambridge: Polity Press.
31. Friend, J. in Thayer, A. B., 2018. *Nuclear Warfare and Deterrence*. V D. J. Galbreath in J. R. Deni, ur. *Routledge Handbook of Defence Studies*. London: Routledge, str. 225–237.
32. George, L. A., 1991. *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press.
33. Glantz, M. D., 2005. *The Military Strategy of the Soviet Union: A History*. Oxon: Frank Cass & CO. LTD.
34. Gray, S. C., 1999. *Modern Strategy*. Oxford: Oxford University Press.
35. Gray, S. C., 2015. *The Future of Strategy*. Cambridge: Polity Press.
36. Hirst, P., 2001. *War and Power in the 21st Century*. Cambridge: Polity Press.
37. Hollis, B. D. in Ohlin, D. J., 2018. *What if Cyberspace Were for Fighting? Ethics & International Affairs*, 32-4, str. 441–456.
38. Howard, M., 1979. *The Forgotten Dimensions of Strategy*. *Foreign Affairs*, 57-5, str. 975–986.
39. Jakobsen, V. P., 2019. *Coercive Diplomacy: Countering War-Threatening Crises and Armed Conflicts*. V A. Collins, ur. *Contemporary Security Studies*, 5. izdaja. Oxford: Oxford University Press, str. 285–299.
40. Jensen, B., Valeriano, B. in Maness, C. R., 2019. *Fancy Bears and Digital Trolls: Cyber Strategy with Russian Twist*. *Journal of Strategic Studies*, 42-2, str. 212–234.
41. Jermy, S., 2011. *Strategy for Action: Using Force Wisely in the 21st Century*. London: Knightstone Publishing Ltd.
42. Jonathan D. in Cavalery, D. J., 2009. *The Myth of Military Myopia: Democracy, Small Wars, and Vietnam*. *International Security*, 34-3, str. 119–157.
43. Junio, J. T., 2013. *How Probable Is Cyber War? Bringing IR Theory Back in to the Cyber Conflict Debate*. *Journal of Strategic Studies*, 36-1, str. 125–133.
44. Kaldor, M., 2012. *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. 3rd Edition. Cambridge: Polity Press.

45. Kane, M. T. in Lonsdale, J. D., 2012. *Understanding Contemporary Strategy*. London: Routledge.
46. Kier, E., 1999. *Imagining War: French and British Military Doctrine between the Wars*. Second printing. Princeton: Princeton University Press.
47. Kiszely, J., 2019. *The political-military dynamic in the conduct of strategy*. *Journal of Strategic Studies*, 42-2, str. 235–258.
48. Larsdotter, K., 2019a. *Military Strategy and Peacekeeping: An Unholy Alliance?* *Journal of Strategic Studies*, 42-2, str. 191–211.
49. Larsdotter, K., 2019b. *Military Strategy in the 21st Century*. *Journal of Strategic Studies*, 42-2, str. 155–170.
50. Levy, S. J. in Thompson, R. W., 2010. *Causes of War*. Oxford: Wiley - Blackwell.
51. Liddell Hart, H. B., 1929. *The Decisive Wars of History: A Study in Strategy*. London: G. Bell & Sons Ltd.
52. Liddell Hart, H. B., 1932. *When Britain Goes to War: Adaptability and Mobility*. London: Faber & Faber.
53. Liddell Hart, H. B., 1954. *Strategy: The Indirect Approach*. London: Faber & Faber Ltd.
54. Liddell Hart, H. B., 1991. *Strategy: The Classic Book on Military Strategy*. Second Revised Edition. New York: Meridian Printing, Penguin Group.
55. Liff, A., 2012. *Cyberwar: A New »Absolute Weapon«? The Proliferation of Cyberwarfare Capabilities and Interstate War*. *Journal of Strategic Studies*, 35-3, str. 401–428.
56. Lippmann, W., 1943. *US Foreign Policy: Shield of the Republic*. Boston: Little, Brown and Company.
57. Luttwak, N. E., 2009. *The Grand Strategy of the Byzantine Empire*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
58. Lykke, A., 2001. *Toward an Understanding of Military Strategy*. V J. Cerami in J. Holcomb, ur: *Guide to Strategy*. U.S. Army War College, str. 179–185.
59. Mahnken, G. T. in Maiolo, A. J., ur: 2008. *Strategic Studies: A Reader*. London: Routledge.
60. Mayer, M., 2019. *Trigger Happy: The Foundations of US Military Interventions*. *Journal of Strategic Studies*, 42-2, str. 259–281.
61. Mazanec, M. B. in Thayer, A. B., 2015. *Deterring Cyber Warfare: Bolstering Strategic Stability in Cyberspace*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
62. Mead Earle, E., 1971. *Introduction*. V E. Mead Earle, ed. *Makers of Modern Strategy: Military Thought from Machiavelli to Hitler*. Princeton: Princeton University Press, str. vii–xi.
63. Meiser, W. J., 2016. *Ends + Ways + Means = (Bad) Strategy*. *Parameters*, 46-4, str. 81–91.
64. Michael Fischerkeller, M., 2017. *Incorporating Offensive Cyber Operations into Conventional Deterrence Strategies*. *Survival*, 59-1, str. 103–134.
65. Nye, S. J., 2008. *Bridging the Gap between Theory and Policy*. *Political Psychology*, 29-4, str. 593–603.
66. Ohnishi, K., 2012. *Coercive Diplomacy and Peace Operations: Intervention in East Timor*. *NIDS Journal of Defense and Security*, 13, str. 53–77.
67. Paret, P., 1986. *Introduction*. V P. Paret, ur: *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. New York: Princeton University Press, str. 3–8.
68. Pilbeam, B., 2015. *Reflecting on war and peace*. V P. Hough, S. Malik, A. Moran in B. Pilbeam, ur: *International Security Studies: Theory and Practice*. London in New York: Taylor & Francis Group, Routledge, str. 87–103.
69. Pinker, S., 2011. *The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined*. New York: Viking Penguin.

70. Posen, R. B., 1984. *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany Between the World Wars*. Ithaca in London: Cornell University Press.
71. Posen, R. B., 1991. *Inadvertent Escalation: Conventional War and Nuclear Risks*. Ithaca: Cornell University Press.
72. Rid, T., 2012. *Cyber War Will Not Take Place*. *Journal of Strategic Studies*, 35-1, str. 5–32.
73. Ruffa, C., Dandeker, C. in Vennesson, P., 2013. *Soldiers Drawn into Politics? The Influence of Tactics in Civil-Military Relations*. *Small Wars & Insurgencies*, 24-2, str. 322–334.
74. Ruge, F., 2018. *Cyberspace and the Armed Forces*. *Commentary*, May 2, str. 1–4.
75. Saltzman, I., 2013. *Cyber Posturing and the Offense-Defense Balance*. *Contemporary Security Policy*, 34-1, str. 40–63.
76. Sancin, V., Švarc, D. in Ambrož, M., 2009. *Mednarodno pravo oboroženih spopadov*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
77. Schelling, C. T., 1966. *Arms and Influence*. New Haven: Yale University Press.
78. Schelling, C. T., 2008. *Arms and Influence*. London: Yale University Press.
79. Sharp, T., 2017. *Theorizing Cyber Coercion: The 2014 North Korean Operation against Sony*. *Journal of Strategic Studies*, 40-7, str. 898–926.
80. Slayton, R., 2017. *What is the Cyber Offense-Balance? Conceptions, Causes, and Assessment*. *International Security*, 41-3, str. 72–109.
81. Sloan, C. E., 2017. *Modern Military Strategy: An Introduction*. 2. izdaja. New York: Routledge.
82. Smoke, R., 1977. *War: Controlling Escalation*. Cambridge: Harvard University Press.
83. Snyder, H. G., 1961. *Deterrence and Defense: Toward a Theory of National Security*. New Jersey: Princeton University Press.
84. Stone, J., 2011. *Military Strategy: The Politics and Technique of War*. London: Continuum.
85. Strachan, H., 2010. *Strategy or Alibi? Obama, McChrystal and the Operational Level of War*. *Survival*, 52-5, str. 157–182.
86. Strachan, H., 2019. *Strategy in theory; strategy in practice*. *Journal of Strategic Studies*, 42-2, str. 171–190.
87. Tor, U., 2017. *»Cumulative Deterrence« as a New Paradigm for Cyber Deterrence*. *Journal of Strategic Studies*, 40-1/2, str. 92–117.
88. Valeriano, B. in Maness, C. R., 2014. *The Dynamics of Cyber Conflict between Rival Antagonists*. *Journal of Peace Research*, 51-3, str. 347–360.
89. Valeriano, B., Jensen, B. in Maness, C. R., 2018. *Cyber Strategy: The Evolving Character of Power and Coercion*. Oxford: Oxford University Press.
90. Vuk, P., 2016. *Teoretični vidiki odnosa med strategijo in obrambnim planiranjem na varnostno-obravnem področju*. *Sodobni vojaški izzivi*, 18-1, str. 15–36.
91. Vuk, P., 2018a. *Definiranje konceptov na primeru vojaške strategije*. *Sodobni vojaški izzivi*, 20-4, str. 47–69.
92. Vuk, P., 2018b. *Razumevanje transformacije vojne v 21. stoletju*. *Teorija in praksa*, 55-1, str. 60–79.
93. Wilen, N. in Williams, D. P., 2018. *The African Union and Coercive diplomacy: The Case of Burundi*. *Journal of Modern African Studies*, 56-4, str. 673–696.